

Anmeldelser

Tips om medisinsk litteratur, andre bøker, filmer og elektroniske medier som bør anmeldes, sendes tidsskriftet@legeforeningen.no

Grundig om geriatri i praksis

Knut Laake

Geriatrici i praksis

4. utg. 381 s, tab, ill. Oslo: Gyldendal Akademisk, 2003. Pris NOK 425 ISBN 82-05-30506-4

Geriatrici krever medisinsk-faglig bredde og dybde, samfunnsforståelse og tverrfaglig samarbeid. Denne innsikten preger boken. Det formidles en dyp respekt for eldres sammensatte behov, og viser hvor interessant

og utfordrende arbeidet i medisinsk eldreomsorg er.

Målgruppene er først og fremst medisinstudenter og leger i primærhelsetjenesten, samt annet helsepersonell innen geriatri. Den bør utvides til alle leger som møter eldre i helsevesenet – det vil si de fleste spesialiteter. I dagens helsevesen bør geriatrici-risik innsikt og tankegang alltid prege diagnostikk og behandling når vi forholder oss til eldres helseproblemer. Den 4. utgave av Geriatrici i praksis har gjennomgått en betydelig revisjon. Kapitlene er korte og svært poengterte. Det er lagt stor vekt på å beskrive kliniske problemstillinger hos gamle og å tydeliggjøre den diagnostiske prosessen. Innledningsvis er det en nyttig veiledning i søk etter litteratur på Internett. Referansene etter hvert kapittel består av både artikler og nettsteder. Det er også laget en egen hjemmeside der nettadressene det refereres til kan oppdateres. Dette er en spennig, nyttig og fremtidsrettet måte å vedlikeholde faglig nettverk på.

Første del er viet beskrivelse av fagområdet geriatri, organisering av behandling og omsorg, tverrfaglig arbeid og helsepolitiske utfordringer i eldreomsorgen. Hovedinnholdet er klinisk rettet, og organisert i oversiktlige emneområder med korte, målrettede kapitler som gjør det lett å orientere seg. Mange av kapitlene inneholder tabeller og figurer med flytdiagrammer som gir kliniske ledetråder i utredningen. Dette er svært nyttig i klinisk hverdag. Geriatrici i praksis er en bok som på en fortettet og systematisk måte setter oss på sporet av de tankemåter og ferdigheter vi trenger i medisinsk eldreomsorg, og boken bør finnes på alle allmennlegekontorer, sykehjem og

sykehusavdelinger/poliklinikker der eldre behandles.

Få dager etter at boken ble utgitt kom meldingen om Knut Laakes dødsfall. Han døde uten forvarsel på vei hjem fra jobben. En høvding i norsk medisin er borte. Geriatrici i praksis er bare ett av mange vitnesbyrd på hans vedvarende, sterke og kunnskapsrike engasjement for sitt fag og for de eldre. La oss alle bidra til at litt av Knut Laakes innsiktsfulle kunnskap gjen-speiles i vårt daglige arbeid.

Anette Fosse

Øvermo Legesenter og Gruben Sykehjem Mo i Rana

Har vidunderbarnet klær på?

Stephen Wolfram

A new kind of science

1192 s, ill, tab. Champaign IL: Wolfram Media, 2002. Pris USD 45 ISBN 1-57955-008-8

Dette store og på flere måter enestående bokverk, har vært i handelen i ett og et halvt år. Førsteopplaget på 50 000 ble utsolgt på en måneds tid. Boken fikk bred omtale i de beste aviser og viten-

skapelige tidsskrifter. Så ble det stille. Hvis vi skal snakke om en skuffelse, kan det skyldes at boken inneholder så få eksempler på forfatterens hovedtese; at dataprogrammer er den beste og mest fundamentale måte å beskrive naturen på.

Stephen Wolfram mener at matematiske likninger, enten de er formulert av Newton, Maxwell eller Schrödinger, i beste fall bare representerer spesialtilfeller. Dette fordi intet i naturen er kontinuerlig. Tiden flyr ikke, den tikker. Rommet er ikke en overflate, men et nettverk. Alle fenomener i naturen er resultater av løpende, og ofte ganske enkle, dataprogrammer – den nye vitenskap i bokens tittel.

Det universelle operativsystemet som Wolfram forestiller seg, er ikke noe så komplisert som Windows. Boken byr på mange visuelt slående eksempler på at «byte»-store programmer kan føre til komplekse resultater. Han har spesielt

utforsket små algoritmer som lenge har vært kjent under navnet cellular automata (c.a.). Man starter med en rad kvadrater (cellene), noen hvite og noen svarte. Mønsteret utvikles etter enkle regler. Her er et eksempel: hvis den ene av en celleds naboer er svart, så lag cellen svart i neste omgang, hvis ikke, lag den hvit. Vis hver ny generasjon direkte under den foregående, og et mønster avtegner seg på monitoren omtrent som på en pianorull. Dette eksemplet fører som mange andre til endeløs repetisjon ad nauseam, men noen ganger skjer noe annet. Her er Wolframs regel nummer 30: hvis en celle og dens høyre nabo er hvite, så gi i neste omgang cellen samme farge som dens venstre nabo har nå, hvis ikke, gi den motsatt farge. Start med en svart celle. Det mønsteret som etter hvert kommer til syne på monitoren virker fullstendig randomisert, til tross for at en deterministisk regel er fulgt slavisk. Tanken er at programmer som dette kan være naturens maskinspråk, og den underliggende drivkraft for entropien i universet. Et spørsmål som Wolfram ikke hjelper oss med er om vi kan bevege oss bakover fra de mønstrene som kommer til syne, slik at underliggende formulerbare regler kan avdekkes. Det kan virke som den eneste måte å finne hva et program fører til, er å sette det i gang og la det gå. Han foreslår at det vi kaller fri vilje er et resultat av slike ureducerbare data, og at utvikling via algoritmer som leder til biologisk kompleksitet er minst like viktig og ofte raskere enn den darwinistiske evolusjon.

Det finnes tilfeller hvor teoretisk forutsigbarhet ikke er mulig. Forsøk på å oppnå slik forutsigbarhet begrenser den eksisterende vitenskap. Wolfram mener at cellular automata kan brukes for all modellering av komplekse systemer. Hvis et program ikke fører til trivialiteter, er det likeverdig med alle andre. Han kaller dette for universelle data. Det gjenstår å vise at det er riktig, men det forklarer i hvert fall at han ikke har eksplorert andre algoritmiske programmer enn cellular automata. En stor fordel ved disse algoritmene er at resultatene kan visualiseres. Men jo lenger han kjører programmene, dukker det ikke opp noe som f.eks. likner anatomiske strukturer eller bilder fra romteleskopet Hubbel.

Det er åpenbart at for Stephen Wolfram er den binære logikken som anvendes i datamaskiner, en naturlig måte å tenke på. Det var Wolfram som laget det suksessfylte programmet Mathematica. I første omgang

fordi han hadde bruk for et slikt program som ble en stor kommersiell suksess. Stephen Wolfram har bakgrunn i kvantefysikk, og fikk sin Ph.D. ved Caltech 20 år gammel. Han er en selvsikker person med tendens til å underkjenne andres arbeider, spesielt på felter som kaosteori og studier av komplekse systemer og nevronele nettverk. I stedet for referanser har Wolfram brukt den siste tredel av boken til noter, der han farer både høyt og vidt innenfor de fleste aspekter ved tilværelsen. Denne delen kan leses som frittstående essays. De er tankevekkende, godt skrevet og ofte underholdende, med enkelte innslag av tøylesløs arroganse. Boken er for spesielt interesserte. Om den noen gang blir noe mer, gjenstår å se.

Anton Hauge

Fysiologisk institutt
Universitetet i Oslo

Mennesket og evolusjonsteori

Iver Mysterud

Mennesket og moderne evolusjonsteori

1253 s, tab, ill. Oslo: Gyldendal Akademisk, 2003. Pris NOK 850
ISBN 82-05-30442-4

Denne boken er ment både for fagfolk og den opplyste allmennhet. Den er imponerende i omfang. Forfatterens hensikt er å presentere moderne evolusjonsteori gjennom omtale av dyreatferd (etologi), sosiobiologi, darwinis-

tisk medisin og evolusjonspsykologi. Dette gjøres på en oversiktlig måte med et vell av detaljer og referanser. Fremstillingen blir spesielt levende ved at det inkluderes profiler for mange av de sentrale personene som har arbeidet i feltet.

Boken kan leses med stort utbytte av alle som har generell interesse for biologi og studier av dyrs og menneskers atferd. Et sentralt tema er tilpasningsprogrammet som sier at de ulike trekk hos alle organismer er tilpasset omgivelsene gjennom naturlige utvalg over lang tid. Ved å forstå slike tilpasninger kan vi også bedre forstå helseforhold hos mennesker i en moderne verden. For mennesket betyr det å fokusere på vår fortid som jegere og sankere.

Et av kapitlene i boken er viet medisin. Her diskuteres hvorfor ulike trekk (f.eks. menstruasjon) og sykdommer forekommer hos mennesket. Det savnes mer omtale av empirien fra moderne årsaksforskning, både fra molekylærgenetikk og epidemiologi.

Evolusjonsteorien er spennende for å spekulere rundt hvorfor noen trekk forekommer, men det er ikke så enkelt å ha med

å gjøre når man skal forklare hvorfor mennesker er så ulike i sin tilbøyelighet for å utvikle ulike sykdommer. Så lenge vi vet så vidt lite om årsakene til de fleste kroniske sykdommer, kan tilpasningsprogrammet være en av flere impulser til årsakstenkning. Bare fremtiden kan si hvor nyttig denne måten å tenke på er. Det er sikkert klokt å ta på seg evolusjonsbrillene av og til, men kanskje man også skal passe på å ta dem av så man ikke bindes i et for snevert perspektiv på årsaker til sykdom.

Per Magnus

Avdeling for samfunnsmedisin
Folkehelseinstituttet

Oppslagsverk til hjemmebruk

Richard Walker, red

Menneskekroppen

304 s, tab, ill. Oslo: Damm, 2003. Pris NOK 379
ISBN 82-496-0434-2

Et oppslagsverk hvor bilder og andre illustrasjoner dominerer og hvor teksten stort sett er forklarende til disse. Det er primært ment til hjemmebruk, men også videregående skoler med helsefaglig studieretning, bør ha glede av denne rikt illustrerte boken.

Illustrasjonene er av førsteklasses kvalitet med gjengivelser fra elektronmikroskopi, histologiske snitt, databilder og tegnede illustrasjoner. Den pedagogiske kvaliteten er høy.

I boken gjennomgås alle organsystemer anatomisk og fysiologisk. Den begynner med cellen, DNA og ender med kapitler om nye fremskritt. Der det er logisk, er historiske elementer flettet inn. F.eks. om Louis Pasteur (1822–95) og vaksine, Ignaz P. Semmelweis (1818–65) og barselfeber, hemofili og den engelske kongefamilien. I en egen del beskrives hvordan en generasjon dannes. Det er morsom og interessant lesing som går fra beskrivelse av mannens og kvinnens kjønnsorganer til eggøsning, unnfangelse, fødsel og ender med voksen alder og aldring. Det som spesielt fanget oppmerksomheten var det tidlige menneskets helse. Vi får innblikk i ulike kulturers medisinske utvikling. Boken avsluttes med et kapittel om alternative terapier. Ordlisten på over 300 fagord/begrep, er pedagogisk svært god i forhold til målgruppen.

Det er et tiltalende bokverk som gjennomgående domineres av gode og illustrerende bilder, tegninger og diagrammer. Det bærer preg av å være et samarbeidsprosjekt mellom en zoolog, en biolog, en ungdomsbokforfatter og to allmennleger. Boken anbefales både til hjemmebruk som oppslagsverk og i undervisningen i ungdoms- og videregående skole.

Lauritz Stoltenberg

Barnesenteret
Ullevål universitetssykehus

Om kunnskapsbasert medisin

Yusuf S, Cairns JA, Camm AJ, Fallen EL, Gersh BJ, red

Evidence-based cardiology

968 s, tab, ill. BMJ Books, 2003.
Pris NOK 1363
ISBN 0-7279-1699-8

Boken *Evidence-based cardiology* dreier seg om å veilede til best mulig løsning av kliniske problemstillinger. Anbefalingene graderes i tråd med vitenskapelig dokumentasjon på en systematisk måte i lys av beste kliniske praksis. Redaktørene har benyttet seg av et bredt sammensatt forfatterkorps, 132 i tallet, for å dekke temaet hjertemedisin. Boken er egnet som oppslagsverk og som støtte i det kliniske arbeid.

Beslutningstaking fundert på kunnskapsbasert medisin handler om et samspill der klinisk ekspertise sammen med informasjon om pasientens kliniske tilstand, omgivelser, handlemåte og ønsker integreres med den beste forskningsbaserte kunnskap. Sammenliknet med første utgave av boken fra 1998, representerer 2. utgave en dreining i synet på kunnskapsbasert medisin, der pasientens helhetlige tilstand, ønsker og handlinger vektlegges sterkere enn tidligere. I den første av bokens fire deler redegjøres for denne dreiningen, for generelle retningslinjer og for en kritisk tilnærming til temaet kunnskapsbasert medisin.

I andre del omtales preventiv kardiologi i korte og informative kapitler fra molekylær genetikk til globale perspektiver på kardiovaskulær sykdom. Effekt av fysisk aktivitet, psykososiale forhold, ugunstig kosthold og bruk av tobakk. Bruk av kolesterolsenkende medikamenter og hypertensjonsbehandling er også temaer som naturlig finnes her.

Den tredje og mest omfattende del omhandler spesifikke kardiovaskulære tilstander med vekt på iskemiske sykdommer fra stabil angina pectoris til akutt myokardinfarkt, arytmier, hjertesvikt, klaffesykdommer og kardiomyopati. Anbefalingene synes oppdaterte og i takt med hjemlige råd. En kritisk tilnærming til etablert kunnskap i praktisk bruk illustreres ved utvalgte kasuistikker.

En CD-ROM for brukere med ønske om å laste bokens innhold i PDF-format til en datamaskin følger med. Den er også nøkkelen til nettbaserte oppdateringer av innholdet. Dessverre fungerte ikke medsendte CD-ROM som forutsatt og den er derfor ikke vurdert.

Stein Olav Samstad

Hjertemedisinsk avdeling
St. Olavs Hospital